

й до нової української літературної мови на народній основі, тому його творчість презентує неповторний феномен «сковородинства», досліджувати який буде ще не одне покоління науковців.

Список використаної літератури

1. Бетко І. Українська релігійно-філософська поезія. Етапи розвитку. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2003. 240 с.
2. Геник-Березовська З. Грані культур. Бароко, романтизм, модернізм / пер. з чес. Г. Сиваченко; упоряд. та прим. М. Коцюбинська, Г. Сиваченко; вступ. ст. М. Коцюбинська. Київ: Гелікон, 2000. 368 с.
3. Сковорода Г. Твори: у 2-х т. / [передм. О. Мишанич]. Київ: Обереги, 1994. Т. 1. 528 с.; Т. 2. 480 с.
4. Ушкалов Л. Есеї про українське бароко. Київ: Факт – Наш час, 2006. 284 с.
5. Чижевський Д.І. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). Тернопіль: МПП «Презент», за участю ТОВ «Феміна», 1994. 480 с.
6. Шерех Ю. Пороги і Запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеологія: у 3-х т. Харків: Фоліо, 1998. Т. 3. 431 с.

Марцинюк Анастасія

студентка групи ПА-22 факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Науковий керівник – викладач кафедри української мови та методики її навчання Вітяк Юрій.

СВОБОДА ЯК ОСНОВНА АНТРОПОЛОГІЧНА ЦІННІСТЬ У ТВОРЧОСТІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Концепт свободи як соціального явища відіграє важливу роль в історії людства, а тому й лежить в основі низки філософських доктрин. За одним із визначень, свободу трактують як «відсутність політичного й економічного гноблення, утиску й обмежень у суспільно-політичному житті якого-небудь класу або всього суспільства; воля» [6].

Дослідження свободи відображено у працях С. К'єркегора, Г. Балла, Б. Спіноза, Ф. Ніцше та ін. Воля ж, услід за Е. Фроммом, є найбільшою цінністю, що засвідчено у книзі «Втеча від свободи». Автор виокремлює два типи свободи негативну (від чогось) та позитивну (для чогось). Психолог зазначає, що підвид позитивної свободи допомагає «спонтанно зв'язати себе зі світом через любов і працю, через справжні прояви чуттєвих, інтелектуальних та емоційних здібностей» [7, с.143].

Любов і праця тісно переплітаються у світоглядній парадигмі Г. Сковорода, який водночас сповідував ідею персональної свободи, яка видається вкрай складним питанням. Так, З. Фройд стверджував, що в людині домінує біологічне, а не соціальне начало, тому: *«Більшість людей насправді не хочуть свободи, оскільки вона передбачає відповідальність, а відповідальність більшість людей лякає»* [2].

Будучи аскетом, Сковорода ставив цінності моральні над матеріальними. Він цурався усього земного і намагався досягти вічне: *«І нічого не бажая, окрім хліба та води, Вбогість я за друга маю — з нею ми давно свати»* [1]. Сковорода переконаний: свобода, що насамперед стосується внутрішнього аспекту, зокрема відчуття людини, важить більше, ніж усе золото світу: *«Ні ж бо, не злотне: зрівнявши все злото, Проти свободи воно лиш болото»* [8].

Мотив свободи вибору є наскрізним у творчих надбаннях філософа. У життєписі мислителя теж прослідковуємо тяжіння до волелюбства. Так, інакодумність Г. Сковорода виявилися доленосною у його педагогічній діяльності. За створення унікального курсу поетики за час викладання в

Харківському колегіумі його звільняють як людину революційного бачення освітнього процесу. Такі інновації аж ніяк не віталися.

Як зауважує Л. Сангаєвська, Сковорода дотримується принципів свободи волі за Аврелієм Августином: *«Вищий акт волі — акт віри, отже, і віра вище розуму»* [4]. В уявленнях святого акт знання та пізнання вторинні, воля ж завжди передує їм [4].

Твердження богослова про те, що Бог наділив людину свободою волі, а отже все гріховне, що є в житті людства виникло, бо в певний момент людина не зробила свого вибору на користь Бога, підкріплюється таким висловлюванням: *«Бог, коли карає грішника, говорить йому: «Чому ти не скористався свободою волі для тої мети, для якої я тобі дав її, тобто для праведної поведінки?»* [4].

Григорій Сковорода трактував свободу як наріжний камінь людського існування. Гуманіст твердить, що безвольна людина не є повноцінною: *«О, якби в дурні мені не пошитись, Щоб без свободи не міг я лишитись»* [8]. У риторичній мислителю прослідковується заклик до стійкості та незламності як визначальних рис української ментальності.

На початку ліричного вірша *«De Libertate»* Григорій Савич ставить читачеві два риторичні запитання: *«Що є свобода?»* та *«Добро в ній яке?»* [8].

Мотив громадянської свободи Сковорода виражає через образ Богдана Хмельницького як *«отця вольності»* українського народу. Для мислителя гетьман виступає втіленням унікальної української ментальності, прагнення боротьби за власну незалежність, відстоювання державності та помсти гнобителям: *«Слава навіки буде з тобою,/ Вольності отче, Богдане-герою!»* [8].

Сковорода розуміє свободу як можливість мандрувати, досягаючи гармонії із собою та світом: *«...О діброво! О свободо! Я в в тобі почав мудріть»* [3].

Таким чином, у візії Г. Сковороди свобода постає як невід’ємна складова природи людини, найвища духовна цінність високоморальної людини, що увиразнюється через пошук гармонії зі світом.

Список використаної літератури

1. Електронна бібліотека української літератури. Сайт URL: www.ukrclassic.com.ua (дата звернення: 20. 03.2023).
2. 25 лаконічних цитат Зигмунда Фрейда, які можуть багато розповісти про кожного з нас. Сайт URL: <https://uamodna.com> (дата звернення: 19. 03.2023).
3. Поліщук, Ф. Григорій Сковорода. Життя і творчість. Київ : Дніпро, 1978. 262 с.
4. Сангаєвська, Л. Н. Свобода вибору між добром і злом як моральна сторона християнства. *Вісник Черкаського університету*. 2007. № 110. С. 153-159.
5. Сковорода, Г. Афоризми. Сайт URL: <https://dityinfo.com> (дата звернення: 20. 03.2023).
6. Словник української мови Академічний тлумачний словник (1970-1980). Сайт URL: <http://sum.in.ua/s/svoboda> (дата звернення: 25.02.2023).
7. Фромм, Е. Втеча від свободи. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2020. 288 с.
8. «De Libertate». Сайт URL: <https://www.ukrlib.com.ua> (дата звернення: 20. 03.2023).

Мелех Анна

студентка групи ПА-22 факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.